

ČAS V SOUKROMÉM PRÁVU

Tento syllabus slouží jako vzdělávací materiál pro potřeby předmětu MP214Zk Občanské právo – obecná část. Výčet informací v tomto syllabu není vyčerpávající. Pro závěrečné a postupové zkoušky v kontextu uvedených předmětů může být proto samotný syllabus nedostačující.

Čas v soukromém právu a jeho význam

Plynutí času jako **objektivní právní skutečnost** (právní událost) zaujímá v občanském právu významné místo. Tam, kde s ním spojuje objektivní právo právní následky, **vyvolává vznik, změnu nebo zánik občanskoprávních vztahů**.¹ Rozhodující časový okamžik stanoví přímo zákon nebo strany. Plné svéprávnosti se například dosahuje dovršením osmnáctého roku věku (tj. zletilostí) nebo dlužník musí splnit svůj dluh k určitému časovému okamžiku (srov. § 600 OZ).²

Označení pro uložení času může mít **čtyři podoby**:

- **dies certus an, certus quando** – den, který jistě nastane a ví se kdy (12. 4. 2021)
- **dies certus an, incertus quando** – den, který jistě nastane, ale neví se kdy (až pan Babula umře)
- **dies incertus an, certus quando** – nevíme, zda nastane, ale víme kdy (až Jaroslav nabyde zletilosti – nastane, pokud Jaroslav neumře)
- **dies incertus an, incertus quando** – nevíme, zda nastane, ani kdy nastane (až se doktor Prášek bude ženit)

Ustanovení § 602 OZ zakotvuje pravidlo, podle kterého má-li se právo vykonat nebo povinnost splnit v určitý den nebo do určitého dne, vyžaduje se, aby se tak stalo v **obvyklou denní dobu**, ledaže něco jiného plyne ze zvyklostí, ze zavedené praxe stran, popřípadě ze zvláštních okolností případu. Něco jiného může stanovit i smluvní ujednání. Obvyklost se posuzuje s ohledem na to, jaké právo má být vykonáno nebo jaká povinnost má být splněna. Obvyklou dobou může být **například provozní doba obchodu**.³ Zároveň se citované ustanovení týká pouze práv a povinností, jejichž výkon nebo splnění vyžadují fyzickou přítomnost. Z toho například vyplývá, že u právního styku nevyžadujícího osobní přítomnost se toto pravidlo neuplatní (např. odstoupení od smlouvy prostřednictvím e-mailu nebo vytknutí vad zboží skrze datovou schránku).⁴

Příklad: Pan Motyčka v pozici prodávajícího uzavřel s paní Píchovou kupní smlouvu na sekačku trávy. Zavázal se, že ji doručí nejpozději 28. 3. 2021. Poslední den lhůty se u paní Píchové ve 23 hod. a 25 minut dozvonil. Tuto denní dobu nelze považovat za obvyklou, neboť nic jiného neplynulo ze zvyklostí, zavedené praxe stran nebo jejich ujednání. Paní Píchová se nedostala do prodlení s plněním povinnosti převzít zboží. Naopak se do prodlení dostává pan Motyčka, kterému půjde k tíži, že neplnil svůj dluh v obvyklou denní dobu.

¹ Hurdík, J. et al. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 186.

² Tichý, L. *Obecná část občanského práva*. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 350.

³ Lavický in Lavický, P. et al. *Občanský zákoník: komentář. I: Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 2157.

⁴ [§ 602 Obvyklá denní doba] Zuklínová in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník: komentář. Svazek I, Obecná část (§ 1 až 654)*. Wolters Kluwer, 2020.

Podle § 603 OZ zaniknou práva a povinnosti uplynutím doby, na kterou byly omezeny. Dobu trvání může stanovit smlouva, rozhodnutí soudu nebo například zákon, a to pevně (např. počtem měsíců nebo let) nebo v návaznosti na určitou skutečnost, která v budoucnu nastane (např. skončení pracovního poměru).

Příklad: Paní Králová v pozici pronajímatelky a pan Zlatovláska v pozici nájemce uzavřeli dne 1. 3. 2021 na dobu jednoho roku nájemní smlouvu. Právo užívat předmět nájmu a povinnost platit nájemné zaniknou panu Zlatovláskovi uplynutím doby, na kterou byla nájemní smlouva sjednána, tj. koncem dne 1. 3. 2022 (srov. § 601 odst. 1 a § 605 odst. 2 OZ).

Úkol: Nastudujte si rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2010, sp. zn. 33 Cdo 1956/2007.

Počítání času

Pro počítání času je velmi důležité **rozlišovat mezi dobou a lhůtou**. Časový úsek, jehož uplynutím zaniknou práva a povinnosti bez dalšího, aniž je zapotřebí učinit nějaký úkon, se nazývá **doba** (§ 603 OZ). Jako **lhůta** se označuje časový úsek stanovený k uplatnění práva (u druhé strany, jiné osoby nebo orgánu veřejné moci).

Lhůty rozlišujeme **hmotněprávní a procesněprávní**. S uplynutím hmotněprávní lhůty spojuje následky hmotné právo (např. uplynutí promlčecí lhůty), s uplynutím procesněprávní lhůty jsou spojeny následky v oblasti procesu (např. uplynutí lhůty k podání odvolání). Rozlišování hmotněprávních a procesněprávních lhůt má velmi důležité praktické dopady. Aby byla zachována hmotněprávní lhůta, musí být v jejím rámci **právní jednání dovršeno** (např. adresovaný projev vůle dojde svému adresátovi). Pro zachování procesněprávní lhůty postačuje, aby byl **procesní úkon poslední den lhůty předán k poštovní přepravě**.⁵

Příklady:

Lhůta k podání odvolání končí ve čtvrtek 1. 4. 2021. K jejímu zachování postačuje, aby došlo tento den k podání zásilky na poštu. Není rozhodné, že dojde soudu až několik dní poté. Doba přepravy se nezapočítává.

Promlčecí lhůta končí ve čtvrtek 1. 4. 2021. Aby věřitel odvrátil následky spojené s promlčením, musí podat žalobu, která nejpozději v tento den dojde soudu. Pokud by žaloba soudu došla později (byť by ji věřitel podal 1. 4. 2021 k poštovní přepravě), nic by dlužníkovi nebránilo úspěšně vznést námitku promlčení.

V tomto ohledu existuje výjimka obsažená v § 1818 OZ, podle kterého se lhůta pro odstoupení od smlouvy uzavřené distančním způsobem nebo mimo obchodní prostory považuje za zachovanou, pokud spotřebitel v jejím průběhu odešle podnikateli oznámení, že od smlouvy odstoupje. Přestože je tato lhůta lhůtou hmotněprávní, chová se jako procesněprávní.

Lhůta nebo doba určená podle dnů počíná dnem, který následuje po skutečnosti rozhodné pro její počátek (§ 605 odst. 1 OZ). Stejně pravidlo platí i pro lhůty určené podle týdnů, měsíců nebo let.⁶ Z praktického hlediska ale tato skutečnost nemá žádný význam.⁷

⁵ Lavický in Lavický et al. *Občanský zákoník*, s. 2161–2162.

⁶ Ronovská, K., Lavický, P., Dobrovolná, E. *Úvod do soukromého práva: obecná část*. Česká společnost pro civilní právo procesní, 2018, s. 74.

⁷ Lavický in Lavický et al. *Občanský zákoník*, s. 2162.

Příklad: Spotřebitel si v pátek 9. 4. 2021 převezme od dopravce zboží. Čtrnáctidenní lhůta pro odstoupení od smlouvy (§ 1829 OZ) počne běžet v sobotu 10. 4. 2021 (§ 607 se týká pouze konce lhůty!).

Konec lhůty nebo doby určené podle týdnů, měsíců nebo let připadá na den, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, na který připadá skutečnost, od níž se lhůta nebo doba počítá. Není-li takový den v posledním měsíci, případně konec lhůty nebo doby na poslední den měsíce (§ 605 odst. 2 OZ).

Příklady:

Ve středu 1. 4. 2021 uzavřou strany kupní smlouvu, ve které sjednají, že kupující může od smlouvy odstoupit ve lhůtě dvou týdnů. Posledním dnem lhůty bude středa 15. 4. 2021.

Dne 30. 11. 2020 byla nájemci doručena výpověď z nájmu podle § 2288 odst. 1 písm. a) OZ. Výpovědní doba činí v tomto případě tři měsíce a uplynula v neděli 28. 2. 2021.

Úkol: *Přečtěte si ustanovení § 606 OZ. Proč je důležité, abychom měli ustanovení, které stanoví polovinu měsíce a jeho střed?*

Případně-li poslední den **lhůty** na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty pracovní den nejbližší následující. Není náhodou, že se citované ustanovení zmiňuje pouze o lhůtách. **Pro doby se § 607 OZ nepoužije.**

Příklady:

Případně-li poslední den doby na sobotu 3. 4. 2021, uplyne doba tímto dnem.

Případně-li poslední den lhůty na sobotu 3. 4. 2021, lhůta skončí nejbližší pracovní den, tj. v úterý 6. 4. 2021 (na 5. 4. 2021 připadlo Velikonoční pondělí).

Úkol: *Přečtěte si zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu.*

Podle § 608 OZ se lhůta nebo doba určená v kratších časových jednotkách, než jsou dny, počítá od okamžiku, kdy začne, do okamžiku, kdy skončí.

Příklad: nájemce a pronajímatel si v nájemní smlouvě na osobní automobil sjednají, že výpovědní doba činí 48 hod. Nájemce smlouvu vypoví a výpověď smlouvy dojde pronajímateli 1. 5. 2021 ve 12 hod. Výpovědní doba uplyne 3. 5. 2021 ve 12 hod. Pokud by byla výpovědní doba sjednána v délce 2 dnů, uplynula by koncem dne 3. 5. 2021.

Promlčení

Doba k uplatnění subjektivního práva na plnění (např. na zaplacení kupní ceny, náhradu újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení) u soudu **nemůže být neomezeně dlouhá**. S rostoucím časovým odstupem od rozhodných skutečností stoupá obtížnost dosažení správných skutkových zjištění v rámci dokazování (svědci zapomínají nebo umírají, ztrácí se listiny apod.). **Právní řády** proto prostřednictvím institutu promlčení z důvodu ochrany právní jistoty **omezují možnost úspěšně uplatnit právo u soudu.**⁸

⁸ Ronovská, Lavický, Dobrovolná. *Úvod do soukromého práva*, s. 75.

Hrozba promlčení nároku podněcuje „majitele práv“ k jejich prosazování. Jedná se o projev zásady **bdělým náleží práva** (vigilantibus iura scripta sunt). Předmětem promlčení je žalovatelné právo – **nárok**.⁹ Promlčené právo se stává naturální obligací.¹⁰ V důsledku promlčení se oslabuje možnost jeho prosazení, dluh samotný však nezaniká. Dlužník může splnit dobrovolně, ale také může plnění trvale odepřít. Plnění promlčeného dluhu **není bezdůvodným obohacením**, a proto dlužník nemůže požadovat jeho vrácení zpět (§ 609 OZ). Uplynutím promlčecí lhůty vzniká dlužníkovi právo vznést námitku promlčení, **orgán veřejné moci však nesmí k promlčení přihlédnout z úřední povinnosti** (§ 610 odst. 1 OZ). Uplatní-li dlužník oprávněně námitku promlčení, nelze věřiteli právo přiznat. Společně s hlavním nárokem se promlčují i nároky na vedlejší plnění (např. na úroky z prodlení).¹¹ **Možnosti uplatnit námitku promlčení se nelze předem vzdát**. Učiní-li tak někdo, nepřihlíží se k tomu (§ 610 odst. 1 OZ). Nic ale dlužníkovi nebrání, aby se vzdal námitky promlčení již promlčeného dluhu.¹²

Podle § 611 OZ se **promlčují všechna majetková práva** s výjimkou případů stanovených zákonem. Mezi ty patří:

- **právo na výživné**; promlčení ale podléhají práva na jednotlivá opětuující se plnění (§ 613 OZ)
- **vlastnické právo**, právo domáhat se rozdělení společné věci, právo na zřízení nezbytné cesty a právo na vykoupení reálného břemene (§ 614 OZ)
- zástavní ani zadržovací právo se nepromlčí dříve než jím zajištěná pohledávka, ani dokud má věřitel zastavenou nebo zadržanou věc u sebe (§ 615 OZ)
- při poskytnutí jistoty převodem práva není promlčení pohledávky důvodem pro zpětný převod práva osobě, která jistotu poskytla (§ 616 OZ)

V případě práva na život a důstojnost, jméno, zdraví, vážnost, čest, soukromí nebo obdobného osobního práva se promlčují jen práva na odčinění újmy způsobené na těchto právech (§ 612 OZ).

Právo zapsané ve veřejném seznamu nebo rejstříku zástav, které se promlčelo, vymaže ten, kdo veřejný seznam nebo rejstřík zástav vede. K návrhu na výmaz je oprávněna osoba, která na něm má právní zájem (§ 618 OZ).

Nepromlčuje se právo uplatnit námitku promlčení¹³ nebo právo vypovědět smlouvu o zápůjčce uzavřenou na dobu neurčitou.¹⁴ Naopak promlčení podléhá například právo dovolat se relativní neplatnosti.¹⁵

Výkon práva promlčení **nesmí být v rozporu s dobrými mravy**.¹⁶ Vznesení námitky promlčení práva však zásadně dobrým mravům neodporuje, neboť promlčení je zákonným institutem a přispívá k jistotě v právních vztazích. Uplatnění námitky promlčení se přičí dobrým mravům jenom v těch výjimečných případech, kdy by bylo výrazem zneužití tohoto

⁹ Tichý. *Obecná část občanského práva*, s. 351.

¹⁰ Hurdík et al. *Občanské právo hmotné*, s. 188.

¹¹ Tichý. *Obecná část občanského práva*, s. 354–355.

¹² Hurdík et al. *Občanské právo hmotné*, s. 190.

¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Cdo 2860/2000.

¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 33 Cdo 3037/2019.

¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1669/2000.

¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95.

práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí lhůty nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí lhůty byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil.¹⁷ Tyto okolnosti přitom musí být naplněny v natolik výjimečné intenzitě, aby byl odůvodněn tak významný zásah do principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení.¹⁸ Příkladem by mohlo být za určitých skutkových okolností vznesení námítka promlčení mezi rodinnými příslušníky.

Počátek promlčecí lhůty

Obecně stanoví počátek běhu promlčecí lhůty § 619 OZ. U práv vymahatelných u orgánu veřejné moci počíná běžet promlčecí lhůta **ode dne, kdy mohlo být právo poprvé uplatněno** (§ 619 odst. 1 OZ). Uplatněním práva se rozumí zásadně **podání žaloby**, ale může jím být i vzájemná žaloba, námitka započtení nebo návrh na nařízení exekuce. Právo může být uplatněno poprvé, pokud

- se oprávněná osoba **skutečně dozvěděla** o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty,
- anebo kdy se o nich **dozvědět měla a mohla**.

Z výše uvedeného vyplývá, že § 619 OZ stanoví promlčecí lhůtu se **subjektivně určeným počátkem**,¹⁹ neboť počítá s vědomostí oprávněné osoby o jejím nároku nebo alespoň s možností se o něm dozvědět.

Od okamžiku, kdy mohlo být právo poprvé uplatněno u orgánu veřejné moci začíná běžet objektivní promlčecí lhůta, přesněji **lhůta s objektivně určeným počátkem**, a to bez ohledu na vědomí oprávněného. I v případě, že zatím nedoběhla lhůta se subjektivně určeným počátkem, **dojde k promlčení nejpozději jejím uplynutím**.²⁰ Subjektivní a objektivní lhůta běží nezávisle na sobě, často běží vedle sebe. K promlčení dochází okamžikem, kdy uplyne první z nich. Pokud by promlčecí lhůty měly pouze subjektivně stanovený počátek, neplnilo by promlčení dostatečně svou funkci.

Výjimky od obecného § 619 OZ stanoví § 620 až § 628 OZ. Obsahují zvláštní ustanovení pro počátek běhu promlčecí lhůty u určitých práv. Některým se budeme věnovat podrobněji, což ale v žádném případě neznamená, že by ostatní nebyla důležitá, ale pro potřeby tohoto studijního materiálu nevyžadují detailnější výklad. Pro podrobnosti k nim vizte příslušnou zejména komentářovou literaturu.

Okolnosti pro počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty **na náhradu škody a nemajetkové újmy** upravuje § 620 odst. 1 OZ. Okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty zahrnují vědomost o škodě a osobě povinné k její náhradě. Byť to § 620 odst. 1 OZ výslovně nestanoví, Nejvyšší soud dovodil, že vědomost o škodě ve smyslu tohoto ustanovení je dána i tehdy, jestliže nositel práva, jehož promlčení je posuzováno, o rozhodných okolnostech vědět měl a mohl.²¹ V případě práva **na náhradu škody způsobené vadou výrobku** podle § 2939 OZ

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3825/2011.

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2011, sp. zn. 21 Cdo 85/2010.

¹⁹ Ronovská, Lavický, Dobrovolná. *Úvod do soukromého práva*, s. 75–76.

²⁰ Rozehnal, A., Hurdík, J. *Praktikum občanského práva hmotného*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 73.

²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2020, sp. zn. 25 Cdo 1510/2019.

zahrnují okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty vědomost o škodě, vadě a totožnosti výrobce (§ 620 odst. 2 OZ).

Subjektivní promlčecí lhůta pro **vydání bezdůvodného obohacení** začíná běžet okamžikem, kdy se bezdůvodně ochuzený dozví, že došlo ke vzniku bezdůvodného obohacení, a o osobě povinné k jeho vydání. Pravděpodobně i v § 621 OZ se promítne § 619 odst. 2 OZ. Subjektivní promlčecí lhůta pobeží nejen od okamžiku, kdy se ochuzený skutečně o vzniku bezdůvodného obohacení dozvěděl, ale i od okamžiku, kdy se o něm **dozvědět měl a mohl**. K „objektivizovanému“ počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty by ale soudy měly přistupovat opatrně a využívat ho pouze v případě hrubé nedbalosti ochuzeného.²²

Promlčecí lhůta u **práva na pojistné plnění** počne plynout za jeden rok od pojistné události. To platí i v případě, kdy poškozenému vzniklo přímé právo na pojistné plnění vůči pojistiteli, nebo v případě, kdy pojištěný uplatňuje vůči pojistiteli úhradu toho, co poškozenému poskytl při plnění povinnosti nahradit škodu nebo jinou újmu (§ 626 OZ). Odložení počátku běhu promlčecí lhůty má praktické důvody spočívající především v poskytnutí času na vyšetření pojistné události.²³ Citované ustanovení má úzkou vazbu na § 635 OZ a obě ustanovení je třeba číst ve vzájemné souvislosti.

Úkol: nastudujte rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1976/2019.²⁴

Podle § 628 OZ platí, že u práva, které musí být uplatněno nejprve u příslušné osoby, počne promlčecí lhůta plynout ode dne, kdy u ní bylo právo takto uplatněno. Dopadá na případy, ve kterých je vhodné povinnému umožnit, aby plnil bez autoritativního zásahu veřejné moci. Půjde zejména o situace, kdy se povinný o své povinnosti dozví zpravidla až tehdy, kdy ho k jejímu splnění oprávněný vyzve.²⁵

Úkol: v této souvislosti v občanském zákoníku vyhledejte ustanovení § 1920, § 1921, § 1924, § 2200, § 2945 a § 2949.

Délka promlčecí lhůty

Obecná subjektivní promlčecí lhůta trvá podle § 629 odst. 1 OZ **tři roky**. Obecnou objektivní promlčecí lhůtu stanoví § 629 odst. 2 OZ v délce **deset let**, ale **pouze pro majetková práva**. Pro osobní a osobnostní práva podléhající promlčení lhůta s objektivně určeným počátkem neexistuje, a proto se tato práva promlčují pouze v subjektivní promlčecí lhůtě.²⁶

Občanský zákoník výslovně v § 630 OZ **umožňuje stranám, aby si ujednaly kratší nebo delší subjektivní promlčecí lhůtu**, než jakou stanoví zákon. Sjednaná promlčecí lhůta nesmí být kratší než jeden rok ani delší než patnáct let. **Ke zkrácení nebo prodloužení promlčecí lhůty v neprospěch slabší strany se nepřihlíží**. Zakázané je rovněž zkrácení (nikoliv prodloužení) promlčecí lhůty, jde-li o právo na plnění vyplývající z újmy na svobodě, životě nebo zdraví nebo o právo vzniklé z úmyslného porušení povinnosti.

²² Lazíková a Števíček in Lavický et al. *Občanský zákoník*, s. 2205.

²³ Lazíková a Števíček in *ibid.*, s. 2213.

²⁴ Kriticky se k tomuto rozhodnutí staví například Sogel. Sogel, L. Vztah § 626 a § 635 odst. 2 občanského zákoníku v rámci úpravy promlčení práva na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti. *Iurium*. 2020 [cit. 20. 12. 2020]. <https://www.iurium.cz/2020/12/19/vztah-%c2%a7-626-a-%c2%a7-635-odst-2-obcanskeho-zakoniku-v-ramci-upravy-promlzeni-prava-na-pojistne-plneni-z-pojisteni-odpovednosti/>

²⁵ Lazíková a Števíček in Lavický et al. *Občanský zákoník*, s. 2216–2217.

²⁶ Lazíková a Števíček in *ibid.*, s. 2220.

Úkol: Autonomii vůle v oblasti ujednání odchylovajících se od zákonem stanovené délky promlčecí lhůty omezuje občanský zákoník na různých místech. Seznamte se s § 2540 odst. 2, § 2542 odst. 4 a § 2771.

Speciální případy délky promlčecí lhůty upravuje občanský zákoník v § 631 až § 644.

Zvláštní úpravu **promlčení práv zapsaných do veřejných seznamů** nalezneme v § 631 a § 632 OZ.

Věcná břemena dělíme na služebnosti a reálná břemena. Podle ustanovení § 633 OZ brání-li osoba zavázaná z věcného břemene výkonu práva, promlčí se **věcné břemeno**, pokud oprávněná osoba neuplatní své právo do tří let. **Právo na jednotlivé plnění z reálného břemene** se promlčuje jako pohledávka.

Právo na pojistné plnění z **životního pojištění** se podle § 635 odst. 1 OZ promlčí **za deset let**. Promlčecí lhůta začíná podle § 626 OZ běžet za jeden rok po pojistné události. **Právo na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti** se promlčí **nejpozději promlčením práva na náhradu škody nebo újmy**, na kterou se pojištění vztahuje. Má se na mysli uplynutím jak subjektivní, tak objektivní promlčecí lhůty na náhradu škody nebo nemajetkové újmy.²⁷ Ostatní druhy pojištění se promlčují v obecných promlčecích lhůtách.

Objektivní promlčecí lhůta u práva na náhradu škody nebo jiné újmy je podle § 636 odst. 1 OZ **desetiletá** a běží ode dne, kdy škoda nebo újma vznikla. Byla-li škoda nebo újma způsobena **úmyslně**, stanoví § 636 odst. 2 OZ promlčecí lhůtu v délce **patnáct let**. Pro právo vzniklé z újmy na svobodě, životě nebo na zdraví se § 636 odst. 1 a 2 OZ nepoužijí, z čehož vyplývá, že se promlčují pouze v subjektivní promlčecí lhůtě.²⁸ V rámci objektivní promlčecí lhůty může běžet tříletá subjektivní lhůta podle § 629 odst. 1 OZ s počátkem určeným podle § 620 odst. 1 OZ. V případě újmy na zdraví nezletilého viz § 622 OZ.

Pro právo na náhradu škody způsobené vadou výrobku podle § 2939 OZ je v § 637 OZ stanovena **objektivní desetiletá lhůta**, která běží ode dne, kdy výrobce uvedl vadný výrobek na trh. V rámci objektivní promlčecí lhůty může běžet tříletá subjektivní lhůta podle § 629 odst. 1 OZ s počátkem určeným podle § 620 odst. 2 OZ.

Právo na vydání bezdůvodného obohacení se promlčuje v **objektivní desetileté** promlčecí lhůtě. Bylo-li bezdůvodné obohacení nabyto **úmyslně**, je promlčecí lhůta **patnáctiletá**. V obou případech běží ode dne, kdy k bezdůvodnému obohacení došlo. V rámci objektivní promlčecí lhůty může běžet tříletá subjektivní lhůta podle § 629 odst. 1 OZ s počátkem určeným podle § 621 OZ.

Uznání dluhu je utvrzovací institut závazkového práva upravený v § 2053 a § 2054 OZ. **Uznáný dluh** se promlčí za **deset let** ode dne, kdy k uznání dluhu došlo. Určil-li dlužník v uznání i dobu, do které splní, promlčí se právo za deset let od posledního dne určené doby (§ 639 OZ).

Právo přiznané rozhodnutím orgánu veřejné moci se promlčí za **deset let** ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno. Vzhledem k § 3017 OZ platí totéž pro rozhodčí nález.

²⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1976/2019, a důvody tam uvedené.

²⁸ Lazíková a Števec in Lavický et al. *Občanský zákoník*, s. 2240.

Promlčení dílčích plnění uznaných nebo přiznaných orgánem veřejné moci upravuje § 641 OZ, úroků a opětujících se plnění § 642 OZ, převzatých povinností § 643 OZ a regresu ze zástavního práva § 644 OZ.

Běh promlčecí lhůty

V rámci běhu promlčecí lhůty rozlišujeme její stavění a přerušení. **Stavění promlčecí lhůty** znamená, že lhůta neběží po dobu existence překážky. Promlčecí lhůta neběží:

- pokud se vyžaduje, aby osoba měla **zákonného zástupce nebo opatrovníka** (§ 645 OZ); toto ustanovení navazuje na § 622 OZ,

Příklad: paní Žilová po operaci srdce utrpěla infarkt a upadla do kómatu. Následně byla soudem v maximální možné míře omezena ve svéprávnosti a opatrovníkem jí byl ustanoven její manžel. Do okamžiku právní moci rozhodnutí o ustanovení opatrovníka neběžely promlčecí lhůty.

- **mezi manželi** po dobu trvání manželství, mezi **osobami žijícími ve společné domácnosti**, mezi **zastoupeným a zákonným zástupcem, opatrovancem a opatrovníkem** nebo mezi **poručencem a poručníkem** (§ 646 OZ), ustanovení se podle § 3020 OZ vztahuje i **na registrované partnery**,

Příklad: Pan Hraběta měl paní Bruknerové vrátit zápůjčku ve výši 100 000 Kč se splatností ke dni 1. 4. 2015. Dne 1. 3. 2018 uzavřeli pan Hraběta a paní Bruknerová manželství, které bylo dne 10. 4. 2021 rozvedeno. Po dobu trvání manželství promlčecí lhůta neběžela a podle § 652 OZ skončí paní Bruknerové za šest měsíců od právní moci rozhodnutí o rozvedení manželství.

- v případě uzavření dohody o **mimosoudním jednání** mezi dlužníkem a věřitelem (§ 647 OZ),

Příklad: z formalizovaných postupů půjde například o mediaci podle zákona č. 202/2012 Sb. Postačí ovšem jakákoliv dohoda mezi věřitelem a dlužníkem o mimosoudním jednání.²⁹

- od okamžiku **uplatnění práva u orgánu veřejné moci** nebo **návrhu na výkon rozhodnutí nebo nařízení exekuce**; současně musí být splněna podmínka, že věřitel řádně pokračuje v řízení (§ 648 a § 649 OZ; prakticky nejvýznamnější případ), podle § 3017 OZ se toto ustanovení uplatní obdobně i pro rozhodčí řízení,

Příklad: Dne 1. 4. 2021 byla panu Hoblíkovi panem Svěrákem způsobena škoda. Byly splněny podmínky § 620 OZ, a proto začala běžet subjektivní promlčecí lhůta. Pan Svěrák škodu dobrovolně nenahradil. Pan Hoblík podal 1. 3. 2022 žalobu u soudu, čímž došlo ke stavění promlčecí lhůty.

- po dobu, kdy se **věřiteli hrozbou brání právo uplatnit** (§ 650 OZ),
- pokud byl **věřitel lstivě uveden v omyl** dlužníkem nebo osobou jemu blízkou, a proto právo neuplatnil (§ 650 OZ),
- **po dobu trvání vyšší moci**, která věřiteli v posledních šesti měsících promlčecí lhůty znemožnila právo uplatnit (§ 651 OZ).

²⁹ Lazíková a Števíček in ibid., s. 2265.

Po odpadnutí překážky doběhne zbývající část promlčecí lhůty. Z důvodu ochrany věřitele neskončí podle § 652 OZ běh promlčecí lhůty dříve než za **šest měsíců** ode dne odpadnutí překážky. V případě podle § 645 OZ – vyžaduje se, aby osoba měla zákonného zástupce nebo opatrovníka – lhůta neskončí dříve, než uplyne **jeden rok** po odpadnutí překážky.

Přerušeni běhu promlčecí lhůty znamená, že se dosud uplynulá lhůta stává bezpředmětnou a místo ní počíná běžet **nová promlčecí lhůta**. Pokud již uplynula celá promlčecí lhůta, obnoví se dokonce nárok, a to v následujících dvou případech:

- uznání dluhu
- rozhodnutí orgánu veřejné moci

V obou případech počne běžet nová desetiletá promlčecí lhůta, a to bez ohledu na to, zda byl uznán již promlčený dluh nebo zda o promlčeném dluhu rozhodl orgán veřejné moci (srov. § 639, § 640 a § 653 OZ). Určí-li však dlužník v uznání dluhu i dobu, do které splní, počne promlčecí lhůta běžet posledním dnem určené doby. Totéž platí, pokud orgán veřejné moci stanoví ve svém rozhodnutí pozdější okamžik splnění.

Prekluze

Prekluze **spočívá v zániku majetkového práva**, ke kterému **soud přihlíží z úřední povinnosti**. Námitka dlužníka se nevyžaduje, ale zánik práva musí vyplynout z dokazování.³⁰ Podle § 654 odst. 1 OZ **nastává pouze v případech výslovně stanovených v zákoně**. Není-li explicitně stanoveno, že uplynutím určité lhůty právo zaniká, posuzuje se vliv plynutí času na možnost jeho soudního prosazení podle ustanovení o promlčení, což lépe odpovídá povaze soukromého práva. Na rozdíl od promlčení **se plnění prekludovaného druhu považuje za bezdůvodné obohacení**. Vyplývá to z odlišných důsledků promlčení a prekluze. Zatímco promlčení způsobuje pouze zánik povinnosti dlužníka plnit (zaniká nárok), prekluze má za následek, že právo věřitele zaniká zcela, a proto by v případě dlužníkovy plnění chyběl jeho právní důvod.³¹

K prekluzi dochází v důsledku dvou současně působících právních skutečností. Musí dojít k **uplynutí lhůty** určené k uplatnění práva a zároveň **opomenutí věřitele jednat** a uplatnit své právo u příslušného orgánu veřejné moci nebo u příslušné osoby.³²

Prekluzivní lhůta může být určena se subjektivně i objektivně určeným počátkem, pouze s objektivně určeným počátkem nebo pouze se subjektivně určeným počátkem. Do první skupiny spadá například § 259 OZ, podle kterého se lze dovolat neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku **do tří měsíců** ode dne, kdy se navrhovatel o rozhodnutí **dozvěděl nebo dozvědět mohl, nejpozději však do jednoho roku**; jinak právo zanikne. Dalšími příklady by mohla být ustanovení § 432 odst. 2 OZ, 2181 OZ nebo 2727 OZ a další. Do druhé kategorie, tedy prekluzivních lhůt s pouze objektivně určeným počátkem, lze zařadit například § 366 OZ, podle kterého zaniká právo domáhat se odvolání člena správní rady, **nebylo-li uplatněno do roka ode dne, kdy důvod k odvolání vznikl**. Pouze objektivně stanovený počátek prekluzivní lhůty dále nalezneme v § 375 odst. 2 OZ, 1231 odst. 2 OZ nebo 1487 odst. 2 OZ a dalších. Prekluzivní lhůtu stanovenou pouze se subjektivním počátkem nalezneme spíše zřídka. Příkladem by mohl

³⁰ Bílková in Petrov, J. et al. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 692.

³¹ Ronovská, Lavický, Dobrovolná. *Úvod do soukromého práva*, s. 78.

³² Lazíková a Števec in Lavický et al. *Občanský zákoník*, s. 2280.

být § 1075 OZ, podle kterého právo volby výhodnějšího řešení zanikne, nebude-li vykonáno do jednoho měsíce ode dne, kdy **se vlastník o zpracování věci dozvěděl**. Další příklady nalezneme v § 1029 odst. 1 OZ, 2793 OZ nebo 2808 odst. 1 OZ.³³

Podle § 654 odst. 2 OZ **platí ustanovení občanského zákoníku o běhu promlčecí lhůty obdobně i pro prekluzivní lhůtu**. Z toho například vyplývá, že prekluzivní lhůta nebude podle § 646 OZ plynout mezi manželi ani mezi osobami žijícími ve společné domácnosti, nebo mezi zástupcem a zastoupeným, opatrovancem a opatrovníkem, ani mezi poručníkem a poručencem. Prekluzivní lhůta se dále bude stavět v průběhu mimosoudního jednání podle § 647 OZ, v případě uplatnění práva u orgánu veřejné moci věřitelem podle § 648 OZ nebo v případě uplatnění vzájemného práva u orgánu veřejné moci podle § 649 OZ.³⁴

Úkol: Prekluzivní lhůty se nevyskytují pouze v občanském zákoníku, ale nalezneme je například i v § 52 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti. Nastudujte si ho. Vyhledejte i další příklady.

Prostor pro vaše poznámky

³³ Lazíková a Števček in ibid., s. 2280–2283.

³⁴ Lazíková a Števček in ibid., s. 2283.

Otázky pro zopakování

1. Řadíme plynutí času mezi subjektivní nebo objektivní právní skutečnosti?
2. Jaká základní zásada občanského práva se projevuje v institutu promlčení?
3. Přihlíží soud k promlčení z úřední povinnosti?
4. Jaké následky má splnění promlčeného dluhu? Může dlužník požadovat své plnění zpět?
5. Která majetková práva se nepromlčují?
6. Jaký je rozdíl mezi promlčecí lhůtou se subjektivně a s objektivně určeným počátkem?
7. Některá práva mají počátek subjektivní promlčecí lhůty stanoven odlišně od obecné úpravy. O jaká práva se jedná a v čem rozdíly spočívají?
8. Které okolnosti vedou k přerušení běhu promlčecí lhůty?
9. Kdy nejdříve skončí přerušená promlčecí lhůta?
10. Jak dlouhá je obecná subjektivní promlčecí lhůta?
11. Jak dlouhá je obecná objektivní promlčecí lhůta u majetkových práv?
12. Jak dlouhá je objektivní promlčecí lhůta v případě práva na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení? Liší se nějak, došlo-li ke vzniku škoda nebo bezdůvodného obohacení úmyslně?
13. Jaké důsledky má uznání dluhu a rozhodnutí orgánu veřejné moci na běh promlčecí lhůty?
14. Přihlíží soud k prekluzi práva z úřední povinnosti?
15. Kde jinde kromě občanského zákoníku nalezneme prekluzivní lhůty? Uveďte příklad.

Seznam zkratk

OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Seznam použitých pramenů

Komentářová literatura, odborné články, učebnice a monografie

Hurdík, J. et al. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013.

Lavický, P. et al. *Občanský zákoník: komentář. I: Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře.

Petrov, J. et al. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony.

Ronovská, K., Lavický, P., Dobrovolná, E. *Úvod do soukromého práva: obecná část*. Česká společnost pro civilní právo procesní, 2018. Řada učebních skript.

Rozehnal, A., Hurdík, J. *Praktikum občanského práva hmotného*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020.

Sogel, L. Vztah § 626 a § 635 odst. 2 občanského zákoníku v rámci úpravy promlčení práva na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti. *Iurium*. 2020 [cit. 20. 12. 2020]. <https://www.iurium.cz/2020/12/19/vztah-%c2%a7-626-a-%c2%a7-635-odst-2-obcanskeho-zakoniku-v-ramci-upravy-promlzeni-prava-na-pojistne-plneni-z-pojisteni-odpovednosti/>

Švestka, J. et al. *Občanský zákoník: komentář. Svazek I, Obecná část (§ 1 až 654)*. Wolters Kluwer, 2020. Komentáře Wolters Kluwer.

Tichý, L. *Obecná část občanského práva*. Praha: C.H. Beck, 2014. Právní praxe.

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1669/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Cdo 2860/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2010, sp. zn. 33 Cdo 1956/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2011, sp. zn. 21 Cdo 85/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3825/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2020, sp. zn. 25 Cdo 1510/2019.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1976/2019.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 33 Cdo 3037/2019.